

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 2

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 2. – 828 с.

ISBN 978-617-8263-40-9

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У другому томі збірника відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-40-9 (т. 2)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) ; за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 387–391.

2. Гришанова Н. Докази та доказування в кримінальному провадженні в умовах воєнного стану: суддя ВС розповіла про практику Верховного Суду. *LIGA ZAKON*: вебсайт. 10 жовтня 2022. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/214529_dokazi-ta-dokazuvannya-v-kriminalnomu-provazhenn-v-umovakh-vonnogo-stanu-suddya-vs-rozpovla-pro-praktiku-verkhovnogo-sudu.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
4. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам : Закон України № 2137-IX від 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-20>

Ключові слова: докази, доказування, зміна законодавства, воєнний стан.

Key words: evidence, proof, change in legislation, martial law.

ПАНАЙОТОВ ЄВГЕН ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Національна академія внутрішніх справ,
аспірант кафедри кримінального процесу*

ДО ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗУМНИХ СТРОКІВ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

З метою приведення існуючого кримінального процесуального законодавства до реалій повномасштабної війни законодавцем, у березні-квітні 2022 року, внесені зміни до Кримінального процесуального кодексу України, які обґрунтовані необхідністю надання правоохоронцям додаткових інструментів для більш ефективного здійснення досудового розслідування та забезпечення невідворотності покарання. Разом з тим, поспіх та подекуди односторонність таких змін призвели до порушення основних засад кримінального провадження, зокрема засади розумних строків. У представлений науковій доповіді нами розглядаються проблеми нового правового регулювання строків здійснення досудового розслідування.

У Кримінальному процесуальному кодексі України існують два види строків досудового розслідування кримінальних правопорушень – до повідомлення особі про підозру (т. зв. «фактові» строки)

та після повідомлення особі про підозру. При цьому строки здійснення досудового розслідування кримінальних проступків, у формі дізнання, до повідомлення особі про підозру взагалі нормативно не врегульовані, що потребує додаткового наукового опрацювання та нормативного врегулювання.

В першу чергу потрібно звернути увагу на те, що ч. 8 ст. 615 КПК України встановлено безстроковість «фактових» строків в умовах дії воєнного стану, що призводить до того, що особа, яка не має статусу підозрюваного, проте щодо якої фактично здійснюється досудове розслідування та проводяться слідчі (процесуальні) дії, тривалий час залишається у стані невизначеності щодо своєї долі. Такий підхід до обчислення строків досудового розслідування є абсолютно формальним та не враховує умови у яких здійснюється досудове розслідування, таких як: дата вчинення кримінального правопорушення / дата внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань; взаємозв'язок місця вчинення злочину / місця здійснення досудового розслідування із віддаленістю від зони бойових дій; місцеперебування учасників кримінального провадження (зокрема свідків) тощо. Застосування формального, безальтернативного підходу до обчислення «фактових» строків дозволяє правоохоронним органам подекуди безпідставно затягувати розслідування «довоєнних» проваджень, які розслідуються у місцях віддалених від зони бойових дій, тим самим порушуючи право особи на захист, враховуючи відсутність у особи статусу підозрюваного та, як наслідок, ефективного механізму процесуального захисту від такого роду зловживань, що може бути визнано порушенням ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод відповідно до якою кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом [1].

Крім того, положення ч. 8 ст. 615 КПК України, у яких в якості підстави для застосування зазначено введення воєнного стану, не співвідносяться із нормами ч. 1 ст. 28 КПК України, у яких не зазначено дію воєнного стану, як критерій для визначення розумності строків кримінального провадження, що є очевидним нормативним недоліком, так як згідно з вимогами ч. 1 ст. 7 КПК України зміст та форма кримінального провадження повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження [2].

Інша частина змін до порядку обчислення строків досудового розслідування стосується широких повноважень сторони обвинувачення щодо можливості зупинення досудового розслідування, у зв'язку із введенням воєнного стану та наявністю об'єктивних причин, які унеможливають його подальше проведення. Суттєвим недоліком у цьому питанні є відсутність законодавчих критеріїв, які б дозволяли сторонам кримінального провадження та суду об'єктивно оцінювати причини, що покладені в обґрунтування рішення про зупинення. Такого роду правова невизначеність може з одного боку призвести до зловживань з боку сторін кримінального провадження, де сторона обвинувачення може безпідставно зупинити досудове розслідування, сторона захисту може

необґрунтовано вимагати його поновити, а суд, не маючи законодавчих критеріїв для перевірки, буде виходити виключно з внутрішнього переконання правомірності такого зупинення.

Іншою проблемою такого регулювання строків досудового розслідування є відсутність дієвого механізму процесуальної відповідальності для сторони обвинувачення, яка виходячи з положень абз. 2 ч. 5 ст. 219 КПК України може повторно зупиняти досудове розслідування після скасування її попередніх рішень слідчим суддею, без будь-яких наслідків для себе у вигляді зарахування строків необґрунтовано зупиненого досудового розслідування у загальні строки розслідування.

Окремо слід звернути увагу на невідповідність між положеннями п. 4 ч. 1 ст. 280 КПК України, якими визначено порядок зупинки саме досудового розслідування, що є давнім та дієвим механізмом зупинення перебігу строків досудового розслідування, та п. 3 ч. 1 ст. 615 КПК України, яким встановлено можливість зупинки лише строку досудового розслідування у кримінальному провадженні. Необхідно звернути увагу на той факт, що чинним КПК України, окрім зазначених положень статті 615, не передбачено можливості окремої зупинки обчислення строків досудового розслідування, поза межами процедури зупинення усього досудового розслідування, що тягне за собою і заборону на здійснення будь-яких слідчих (розшукових) дій, крім тих, що направлені на розшук підозрюваного. Разом з тим, з дослівного тлумачення положень п. 3 ч. 1 ст. 615 КПК України вбачається, що законодавець встановив новий механізм зупинки строків досудового розслідування без зупинення усього досудового розслідування, що відкриває стороні обвинувачення широкі можливості для зловживань та не узгоджується із прецедентною практикою Європейського суду з прав людини.

З цього приводу слід зазначити, що ЄСПЛ неодноразово констатував, що предметом його перевірки є не тільки дослідження формального дотримання державою-відповідачем власного законодавства, а й «якість закону» (quality of law) або «принцип зрозумілих правил» (understandable rules), що означає чіткість, точність, недвозначність, зрозумілість, узгодженість, доступність, виконуваність, передбачуваність та послідовність. Ці характеристики стосуються як положень будь-якого акту (норм права, які в ньому містяться), так і взаємозв'язку такого акту з іншими актами законодавства такої ж юридичної сили [3]. Таким чином відсутність у вказаних вище нормах передбачуваності, послідовності та взаємозв'язку, навіть у межах одного нормативно-правового акту, може у подальшому призвести до численних скарг до ЄСПЛ та, як наслідок, прийняття рішень на користь скажників. Одним із прикладів судового рішення ЄСПЛ, у якому встановлено порушення Україною норм ч. 1 ст. 6 Конвенції є рішення «Іванов проти України» від 07.12.2006 у п. 71 якого зазначено, що: обвинувачений в кримінальному провадженні має право на розгляд його справи належним чином; стаття 6 в кримінальному провадженні застосовується, щоб позбавити особу, яку звинувачено, залишатись тривалий час у стані невизначеності щодо своєї долі. Суд вважає, що справа була

дуже важливою для заявника, оскільки він страждав від почуття невизначеності свого майбутнього, зважаючи на те, що він ризикував бути ув'язненим та перебував під застосуванням підписки про невиїзд [4].

На нашу думку законодавцю необхідно: у відповідних положеннях ст. 280 КПК України передбачити чіткі, індивідуальні критерії поважності причин для зупинки досудового розслідування внаслідок дії воєнного стану; виключити положення п. 3 ч. 1 ст. 615 КПК України у зв'язку з їх невідповідністю іншим положенням КПК України; додати до ст. 28 КПК України таку обставину, як особливий період (режим воєнного стану) до переліку критеріїв якими визначається розумність строків кримінального провадження; передбачити заборону стороні обвинувачення щодо повторного зупинення строків досудового розслідування з тих підстав, яким вже надана оцінка слідчим суддею при скасуванні попереднього рішення про зупинення.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : прийнята 4 листоп. 1950 р. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Берназюк Я. О. Категорія «якість закону» як складова принципу верховенства права та гарантія застосування судом найбільш сприятливого для особи тлумачення закону. *Судово-юридична газета*. 21 жовтня 2020 р.: [сайт]. URL: https://sud.ua/ru/news/blog/182593-kategoriya-yakist-zakonu-yak-skladova-printsipu-verkhovenstva-prava-ta-garantiya-zastosuvannya-sudom-naybilsh-spriyatlivogo-dlya-osobi-tlumachennya-zakonu?fbclid=IwAR3d-vDKqG_ggxGSi5BBTHuBHM0eNwAM2xJlBy4L4ZsCBpyaU_RlVfi4_77I
4. Справа «Іванов проти України» (Заява N 15007/02) : рішення Європейського суду з прав людини від 7 груд. 2006 р. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_136

Ключові слова: засада розумних строків, строки досудового розслідування, зупинення досудового розслідування, правозахист.

Key words: reasonable time principle, terms of pre-trial investigation, stopping the pre-trial investigation, human rights protection.

Журавльов Олександр Геннадійович Перелік галузевих засад кримінального процесу.	333
Клепівоський Володимир Геннадійович Специфіка документування місця події в умовах воєнного стану.	335
Кузнецов Олександр Максимович Окремі чинники, які впливали на формування різних типів (форм) кримінального процесу.	337
Кузнецова Людмила Валентинівна Кримінальне процесуальне право: огляд досліджень щодо визначення поняття.	339
Лукашук Каріна Русланівна Повідомлення про підозру як інститут кримінального процесуального права.	341
Мар'янова Світлана Сергіївна Щодо вдосконалення порядку постановлення та проголошення ухвал судом апеляційної інстанції.	344
Мельник Андрій Валерійович, Кіміліченко Христина Юріївна Щодо затримання особи, яка вчинила кримінальний проступок.	347
Насінник Микола Миколайович Щодо певних процесуальних змін українського законодавства у частині доказів та доказування у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану.	350
Панайотов Євген Олександрович До проблеми правового регулювання забезпечення розумних строків під час досудового розслідування в умовах дії воєнного стану.	352
Понурко Тарас Андрійович Співпраця України з Міжнародним кримінальним судом: проблемні питання та перспективи удосконалення взаємодії.	356
Пришєдько Олександр Леонідович Декриміналізація кримінального правопорушення як підстава для закриття кримінального провадження.	359
Скоковська Яна Петрівна Визначення меж касаційного розгляду з огляду на положення КПК України та судову практику.	361
Сліпенюк Тетяна Михайлівна Зловживання процесуальними повноваженнями щодо всебічного, повного та об'єктивного встановлення обставин кримінального провадження.	365
Торжинська Тетяна Вікторівна Загальні характеристики підстав перегляду рішень за нововиявленими або виключними обставинами.	368